

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “สิทธิการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ” นี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาว่า สิทธิการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของไทย เป็นสิทธิที่กฎหมายควรจะต้องการรับรองและส่งเสริม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ภาครัฐได้ดำเนินการมาโดยลำพังแต่ในอดีต อันจะเป็นการช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติของไทยไปในทิศทางแห่งความสมดุลและยั่งยืนต่อไป โดยได้ทำการศึกษาวิจัยจากเอกสาร ซึ่งได้แก่ ผลงานวิจัย งานทางด้านวิชาการ และบทความที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ในเบื้องต้นได้ศึกษาถึงความเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมก่อน ว่าเป็นชุมชนที่มีความหมายและมีลักษณะเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้ได้ความหมายของคำว่า “ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” สำหรับนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ และในส่วนนี้ก็ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจากในอดีตที่ผ่านมา ด้วย เพื่อจะแสดงให้เห็นว่าแม้ประเทศไทยจะมีมาตรการทางด้านกฎหมาย เพื่อแก้ไขปัญหาอันเป็นวิกฤตที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติของประเทศมาแล้วก็ตาม แต่มาตรการทางด้านกฎหมายที่มีอยู่นั้นกลับไม่สามารถที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะปัญหาดังกล่าวยังคงส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอย่างมากอยู่ในขณะนี้ จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยได้พยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนที่รวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม มีสิทธิเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชาติ จะทำให้ภาครัฐได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชน ที่จะเข้ามาช่วยกันเสริมสร้างการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชาติ ให้เป็นไปในทิศทางที่มีความสมดุลและยั่งยืนต่อไปได้ ในการนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงแนวความคิด เพื่อส่งเสริมสิทธิการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนได้ศึกษาถึงสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตามกฎหมายที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันของไทยว่า ได้ให้การรับรองไว้แล้วหรือไม่เพียงใด และเป็นการเพียงพอหรือไม่ และในขั้นสุดท้ายก็จะเป็นการวิเคราะห์ให้เห็นถึงหลักกฎหมายเพื่อส่งเสริมสิทธิในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม เป็นชุมชนอันเป็นที่รวมของกลุ่มบุคคล ซึ่งได้อาศัยอยู่ในที่แห่งเดียวกันมาโดยต่อเนื่องยาวนานจนก่อให้เกิดมี ภาษา ทัศนคติ ความเชื่อ ศาสนพิธี ทัศนคติ วิธีชีวิต การดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี อย่างเดียวกัน และสมาชิกในชุมชนมีการติดต่อสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา จนได้ก่อให้เกิดเป็นความผูกพันขึ้นระหว่างกัน มีการดำรงชีวิต และมีวิถีชีวิตที่ประสานสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองจนกระทั่งมีสภาพเป็นอัตตลักษณ์ (Identity) ประจำท้องถิ่นของตนขึ้น ณ สถานที่แห่งนั้น และนำไปสู่การสร้างปทัสถาน (Norm) ทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง และแม้ว่าผู้ที่เป็นสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมจะได้มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวไปตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไปก็ตาม แต่อัตตลักษณ์และปทัสถานทางสังคมนั้นจะยังคงดำรงอยู่ในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมแห่งนั้นต่อไป โดยชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมมีสถานภาพเป็นองค์กรประชาสังคมประเภทที่ไม่เป็นทางการ หรือองค์กรที่มีได้มีสถานภาพทางกฎหมายรองรับให้เป็นนิติบุคคล กล่าวคือเป็นกลุ่มของบุคคลที่รวมตัวกันเป็นหมู่คณะ มีฐานะเป็นหน่วยย่อยทางสังคมซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะอำนาจทางปกครองเท่านั้น

จากการที่ประเทศไทยต้องประสบกับสภาวะวิกฤติจากปัญหาทางด้านการอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งคือ การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตั้งแต่ในอดีตที่ผ่านมา ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้อาจถือว่าเป็นปัญหาในระดับรากฐานทางด้านความคิด ดังนั้นจึงต้องอาศัยแนวความคิดในการส่งเสริมสิทธิการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในการอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพราะการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จะเป็นการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของไทยให้เป็นไปในทิศทางแห่งความสมดุลและยั่งยืนต่อไปได้ ถึงแม้ว่าสิทธิของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมเช่นนั้นจะเคยได้รับการรับรองมาแล้ว โดยได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2540 แต่ก็ไม่มีการบัญญัติเป็นกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติกำหนดในรายละเอียดไว้แต่อย่างใด นอกจากนี้การที่จะอาศัยรูปแบบของการปกครองส่วนท้องถิ่นหรือส่วนภูมิภาค เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ก็ปรากฏว่ายังไม่มีมีการรับรองไว้ในกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกฎหมายว่าด้วยการปกครองส่วนภูมิภาคไว้แต่อย่างใด ทำให้ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมไม่สามารถจะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้ แต่อย่างไรก็ตามยังมี

หลักกฎหมายที่สามารถจะนำมาบังคับใช้ เพื่อเป็นการส่งเสริมสิทธิการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้หลายประการ ดังนี้คือ

1. การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในรูปแบบของ การอนุรักษ์ การฟื้นฟู การปกป้องคุ้มครอง การควบคุมและจัดการ
2. การรับรองสถานภาพของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมให้เป็นองค์กรประชาสังคมที่มีความเป็นอิสระ
3. การให้สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมเป็นตัวแทนของรัฐ เพื่อทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม
4. สิทธิการมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นต่อภาครัฐในการพิจารณาอนุมัติโครงการที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม
5. สิทธิในการให้ความเห็นต่อการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม
6. สิทธิได้รับค่าเสียหายและค่าชดเชยกรณีทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมได้รับความเสียหายจากการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
7. สิทธิของผู้เสียหายในฐานะเป็นผู้ครอบครองและดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมแทนรัฐ

การนำเสนอแนวความคิดและรูปแบบของสิทธิทางกฎหมายเพื่อรับรองและส่งเสริมสิทธิการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาตินี้ เพื่อต้องการแสดงให้เห็นว่าชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมนั้นๆ ได้ เพราะว่าชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมมีสิทธิในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมนั้นๆ มาแล้วตั้งแต่ในอดีต และก็ได้อาศัยสิทธิดังกล่าวนี้ในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นดั้งเดิมนั้นๆ จนก่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนต่อมาได้จนถึงปัจจุบัน ดังนั้นหากรัฐจะส่งเสริมสิทธิการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีมากขึ้นกว่าเดิมแล้ว ก็จะทำให้การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และนอกจากการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมจะช่วยแก้ไขปัญหามาจากวิกฤตทางด้านทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ยังจะเป็นการช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งในทรัพยากรธรรมชาติระหว่างภาครัฐในส่วนกลางกับความต้องการของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมลงไปได้ด้วย.

Extract

This study titled "Participation rights of the traditional community in the conservation and management of natural resources" was intended to determine that the right of traditional community to participate in conservation and management of natural resources was the right that should be recognized and promoted by law. This was for the benefit to conservation and management of natural resources undertake in the past alone by State's sector, that would together help to protect natural resources of Thailand to achieve balance on a sustainable basis. Study was conducted through research on documents ranging from result of research, technical works and relevant articles both from domestic and foreign sources. Preliminary study was on the traditional community to learn the meaning it represented and its nature with the purpose of defining the term "traditional community" to be used in this research study; and for this part research study was conducted on the problems arising from lack of participation by the traditional community in the conservation and management of natural resources in the past as well to show that although Thailand did have legal measures to solve crisis that occurred to the natural resources of the country, the available legal measures could not be applied to solve the problems efficiently. This was because the said problems still greatly affected the way of life and living condition of the people at present. From the said problem the researcher attempted to show that giving the opportunity to the people who gather together into a traditional community to have the right to participate in conservation and management of natural resources would result in the State's sector gaining cooperation from the people's sector who would help and participate in promoting conservation and management of the national resources there by enabled to steer it into a direction with good balance as well as being sustainable. Therefore the researchers had studied the concept to promote the right to participate by traditional community in the conservation and management of natural resources, as well studying the right of the traditional community in conservation and management of natural resources to determine whether or not under the existing and applicable laws of Thailand, it is recognized and to what extent, whether sufficient or not. Finally this would be on the analysis to show the principle of laws to promote the right to participate by the traditional community in the conservation and management of natural resources afterwards.

Through the study it was found that traditional community was formed by groups of people who had been living in the same location continuously over long period of time, thus creating language, creed, believe, religious rite, attitude, way of life and living, customs and cultural practices that were common and uniform; and members in the community maintained relation with each other all the time thereby leading to bonds between each other, with the way of life and living that was compatible with the natural resources available in their own location as well as having identity that was unique to the location thereby leading to creation of social norm that was passed on from one generation to the next. Although members of a traditional community had undergone changes as time went by and under the changing environment, such unique social identity still continued to exist in such traditional community; the traditional community was a civil society organization body that with unofficial status, or a body without any legal status that recognized it as a juridical body, meaning that it was a group of people that gathered themselves together with the status of a minor social unit not restricted only by administrative power.

Since Thailand faced a crisis with regards to problems on conservation and management of natural resources as consequences of one of the main causes, i.e. lack of participation by the public in conservation and management of natural resources since in the past. This problem was considered to be due to basic way of thinking, therefore there was a need for a concept that promote the right to participate by the traditional community in conservation and management of natural resources be it conservation and management of Thailand's natural resources along the direction that would give rise to balance and sustainment, although the said right of the traditional community had once been recognized without any stipulations in the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540; but there was no legislation into any Act with full stipulations and particulars at all. Moreover in using the format for local or provincial administration to enable traditional community to participate in conservation and management of natural resources, there appeared to be no recognition in the various Acts on establishing local administrative bodies; and Acts on provincial administration whatsoever. This disabled traditional community from participating in the conservation and management of natural resources, but however there was still principle in laws that could be applied and enforced in order to promote the right to participate by the traditional community in conservation and management of natural resources in many ways, namely:-

1. Traditional community being able to participate in formats for conservation, restoration, protection; control and management
2. Recognition on the status of traditional community as an independent civil society organization body
3. Giving right to traditional community to represent the State in conservation and management of natural resources existing in the traditional community
4. Right to participate in expressing opinions to State's sector in the process of considering and approving any project that affected natural resources existing in the traditional community
5. Right to express opinions on analysis report on environmental impact assessment for any project that affected natural resources existing in the traditional community
6. Right to receive cost of damage and compensation in the event natural resources existing in the traditional community suffered damages from unlawful acts
7. Right of party suffering damages as occupants and caretaker for natural resources existing in traditional community on behalf of the State.

This proposed concept and format of legal right to support and promote the right to participation by traditional community in conservation and management of natural resources was to show that traditional community was able to participate with the State's sector in conserving and managing natural resources existing in such respective traditional community, because the traditional community was entitled to the conservation and management of the natural resources existing in such respective traditional community from the past; and had been using the said right to carry on with conservation and management of natural resources existing in the respective traditional community to create sustainable balance up to the present. Therefore should the State promote the right to participation by traditional community in conservation and management of natural resources of Thailand to be with higher efficiency; and besides participation by traditional community being able to provide solutions to problems from crisis on natural resources, it would also reduce problems caused by dispute on natural resources between Central State's sector and the need of people in the traditional community as well.